

Verantwoording monitor onderwijs

1. Aanleiding en doel

Goed onderwijs ondersteunt mensen om hun talenten te ontwikkelen en voorkomt en verkleint achterstanden (Regeerakkoord, 2017). Onderwijs leidt mensen op naar werk of andere vormen van participatie. Er zijn verschillende ontwikkelingen gaande in het onderwijs. Eén daarvan is dat er minder kinderen worden geboren in Fryslân, waardoor het aantal leerlingen in de afgelopen jaren is gedaald en nog verder zal dalen. Dit kan invloed hebben op de nabijheid van onderwijs. Een andere ontwikkeling komt door automatisering en snelle technologische veranderingen. Hierdoor verdwijnen oude beroepen en ontstaan er nieuwe. Een leven lang leren wordt steeds belangrijker om aan het werk te blijven (WRR, 2013). Daarnaast is de ambitie om zoveel mogelijk jongeren te helpen aan een startkwalificatie zodat ze voldoende voorbereid zijn op de arbeidsmarkt. Extra aandacht gaat hier uit naar jongeren met een kwetsbare positie in het (speciaal) onderwijs (OCW, 2017). Met deze monitor volgt het Fries Sociaal Planbureau (FSP) de ontwikkelingen rondom onderwijs, zodat cijfers over de tijd gebruikt kunnen worden om inzicht in de Friese situatie te geven.

2. Keuzes van indicatoren

Onderwijs is een breed thema met veel mogelijke invalshoeken. Er is gekozen voor een aantal thema's waarvan het belangrijk is om ze de komende tijd te monitoren, namelijk;

Opleidingsniveau in Fryslân

Er is een nauwe relatie tussen vooropleiding en kansen op de arbeidsmarkt (ROA, 2016). Daarom brengt het FSP in beeld op welk niveau er diploma's worden behaald. Het opleidingsniveau van Fryslân wordt vergeleken met landelijk.

Schooladviezen

In leerjaar 8 geeft de basisschool advies over het voortgezet onderwijs dat bij een leerling past. Vervolgens maakt het kind een eindtoets. Het FSP brengt in beeld hoe vaak de Friese basisscholen gemiddeld een lager schoolniveau adviseren dan ze aan zouden kunnen. Dit wordt vergeleken met landelijk.

Nabijheid onderwijsvoorzieningen

Fryslân heeft te maken met een leerlingendaling. Dit kan invloed hebben op de nabijheid van het onderwijs. Het FSP volgt de komende jaren wat de gemiddelde afstand is tot een kinderopvang of schoollocatie. Ook wordt in beeld gebracht uit hoeveel locaties ouders en kind binnen een bepaalde afstand kunnen kiezen.

Voortijdig schoolverlaters.

Jongeren met een startkwalificatie hebben meer kans op een baan. Een leerling die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat wordt een voortijdig schoolverlater genoemd. Het FSP brengt in beeld hoeveel jongeren in Fryslân er jaarlijks het onderwijs verlaten zonder startkwalificatie.

Jongeren in praktijkonderwijs, speciaal onderwijs en mbo-entree

Voor een deel van de jongeren is het moeilijker om zonder extra aandacht een startkwalificatie te behalen. Bijvoorbeeld omdat zij een handicap, ziekte, sociaal-emotionele problemen of stoornis hebben. Het FSP brengt in beeld hoeveel jongeren per gemeente praktijkonderwijs, speciaal onderwijs en entree-opleidingen volgen, zodat zij goed in beeld zijn.

3. Definities van gebruikte begrippen

Vorbereidend middelbaar onderwijs (Vmbo)

Het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) bereidt leerlingen voor op het middelbaar beroepsonderwijs, dan wel op het hoger algemeen voortgezet onderwijs. Het betreft het totaal van de leerwegen in het vmbo: vmbo g/t (gemengde en theoretische leerweg) en vmbo-b/k (de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg). Gediplomeerden uit het voortgezet algemeen volwassenen onderwijs (vavo) zijn hierin niet meegenomen.

Hoger algemeen voortgezet onderwijs (Havo)

Hoger algemeen voortgezet onderwijs bereidt leerlingen voor op hoger beroepsonderwijs. Gediplomeerden uit het voortgezet algemeen volwassenen onderwijs (vavo) zijn hierin niet meegenomen.

Vorbereidend wetenschappelijk onderwijs (Vwo)

Vorbereidend wetenschappelijk onderwijs bereidt leerlingen voor op wetenschappelijk onderwijs. Het betreft alle gediplomeerden uit de binnen het vwo te onderscheiden leerroutes, zoals het atheneum, tweetalig onderwijs (tto), gymnasium, vwo-technasium en vwo-plus. Gediplomeerden uit het voortgezet algemeen volwassenen onderwijs (vavo) zijn hierin niet meegenomen.

Voortgezet algemeen volwassen onderwijs (vavo)

Het voortgezet algemeen volwassenen onderwijs is gesubsidieerd onderwijs dat volwassenen voorbereidt op diploma's in het voortgezet onderwijs (vmbo-tl/mavo, havo en vwo). Vavo is bedoeld voor leerlingen die 18 jaar of ouder zijn en onder bepaalde voorwaarden ook voor 16- en 17-jarigen.

Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)

Het middelbaar beroepsonderwijs bereidt leerlingen voor op de beroepspraktijk of op een vervolgopleiding in het hoger beroepsonderwijs. Het betreft de gediplomeerden uit alle mbo-opleidingen: De entree-opleiding, mbo-2, mbo-3 en mbo-4.

Hoger beroepsonderwijs (Hbo)

Het hoger beroepsonderwijs is gericht op de overdracht van theoretische kennis en op de ontwikkeling van vaardigheden die aansluiten op de beroepspraktijk. Het betreft hier de gediplomeerden uit de tweejarige Asociale degree (Ad) opleiding, de vierjarige hbo-bachelors opleiding en de één- á tweejarige hbo-masters/ vervolgopleidingen en postmasteropleidingen.

Wetenschappelijk onderwijs (wo)

Het wetenschappelijk onderwijs bereidt studenten voor op de zelfstandige beoefening van de wetenschap of de beroepsmatige toepassing van wetenschappelijke kennis en bevordert het inzicht in de samenhang van de wetenschappen. Het betreft hier het totaal van gediplomeerden uit de driejarige wo-bachelors opleidingen, de wo-masters of oude wo doctoraal opleidingen met een studieduur van respectievelijk 1 tot 4 jaar, de tweejarige vervolgopleidingen en de postmasters opleidingen.

Gediplomeerden

Mensen die met goed gevolg een afsluitend examen voor een bepaalde onderwijssoort hebben afgelegd.

Schooladvies

Het door de basisschool op uiterlijk 12 maart van het schooljaar aan de leerling gegeven advies over het niveau van het vervolgonderwijs dat bij de leerling past. Het schooladvies moet worden heroverwogen als de resultaten van de centrale eindtoets aangeven dat een leerling tenminste een half schoolniveau hoger aankan. Bijvoorbeeld: vmbo-kaderberoepsgerichte leerweg is hoger dan vmbo basisberoepsgerichte leerweg, en havo/vwo is hoger dan havo.

Gemiddelde afstand tot schoollocaties en kinderdagverblijven

De gemiddelde afstand in kilometers van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde locatie, berekend over de weg.

Aantal schoollocaties en kinderdagverblijven binnen bepaalde afstand

Het gemiddeld aantal locaties binnen een vaste afstand over de weg voor alle inwoners van een gebied.

Kinderdagverblijven

Een locatie van een kindercentrum waar kinderen van 0 tot 4 jaar gedurende één of meer dagdelen per week worden opgevangen. Tot 2018 werd in de Wet kinderopvang een onderscheid gemaakt tussen kinderdagverblijven en peuterspeelzalen. Sinds de Wet harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzalen (2018) is dat wettelijke onderscheid weggefallen en worden beide voorzieningen 'kindercentrum' genoemd en in het Landelijk Register Kinderopvang (LRK) geregistreerd als kinderdagverblijf.

Startkwalificatie

Een diploma op minimaal het niveau havo, vwo of mbo-2.

Voortijdig schoolverlaters (vsv)

Jongeren in de leeftijd tot 23 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten. Hier worden alleen nieuwe voortijdig schoolverlaters die jaarlijks de school verlaten geteld. De cijfers laten dus niet de totale omvang jongeren zonder startkwalificatie zien.

RMC regio

Een RMC (Regionale Meld- en Coördinatiefunctie) is een gebied waar gemeenten samenwerken om voortijdig schoolverlaters te bestrijden. In Fryslân zijn drie RMC regio's: Friesland Noord, Friesland Oost (De Friese Wouden) en Zuid-West Friesland.

Speciaal basisonderwijs (sbo)

Deze onderwijsvorm is bestemd voor kinderen die meer hulp nodig hebben bij de opvoeding en het leren, dan het gewone basisonderwijs kan bieden.

Speciaal (voortgezet) onderwijs (so, vso)

Dit onderwijs is bestemd voor kinderen met (een combinatie van) beperkingen, of zeer moeilijk opvoedbare kinderen. Dit onderwijs wordt in vier clusters onderscheiden: cluster 1, onderwijs aan visueel gehandicapte kinderen dan wel meervoudig gehandicapte kinderen met deze handicap; cluster 2, onderwijs aan dove kinderen, slechthorende kinderen en kinderen met ernstige spraakmoeilijkheden dan wel meervoudig gehandicapte kinderen met een van deze handicaps; cluster 3: onderwijs aan langdurig zieke kinderen met een lichamelijke handicap, lichamenlijk gehandicapte kinderen en zeer moeilijk lerende kinderen dan wel meervoudig gehandicapte kinderen met een van deze handicaps en: cluster 4, onderwijs aan langdurig zieke kinderen anders dan met een lichamelijke handicap, zeer moeilijk opvoedbare kinderen en kinderen in scholen verbonden aan pedologische instituten.

Praktijkonderwijs

Praktisch op het basisonderwijs aansluitend onderwijs, dat bestemd is voor leerlingen van 12 tot 18 jaar die niet in staat zijn om een diploma te behalen in het vmbo, zoals verwoord in de Wet op het voortgezet onderwijs (Wvo). Het onderwijs bereidt voor op de uitstroomprofielen: dagbesteding, arbeidsmarkt of vervolgonderwijs.

Mbo-entree-opleiding

Opleiding bedoeld voor jongeren zonder een diploma voortgezet onderwijs. De entreeopleiding bereidt jongeren voor op de arbeidsmarkt of op doorstroming naar een mbo-2 opleiding.

4. Bronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) verzamelt en publiceert allerlei statistische gegevens van maatschappelijke en economische aard. Voor deze monitor is er gebruik gemaakt van:

Cijfers over nabijheid van voorzieningen

Meer informatie: [CBS Nabijheid](#)

Cijfers over gediplomeerden per onderwijssoort

Meer informatie: [CBS gediplomeerden](#)

Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)

DUO beschikt over gegevens over het bekostigde onderwijs in Nederland en stelt daarvan een grote hoeveelheid online beschikbaar. Voor deze monitor is er gebruik gemaakt van:

Cijfers deelname speciaal basisonderwijs en het speciaal voortgezet onderwijs

Meer informatie: [DUO open onderwijsdata](#)

Cijfers deelname praktijkonderwijs

Meer informatie: [DUO open onderwijsdata](#)

Cijfers deelname mbo entree

Meer informatie: [DUO open onderwijsdata](#)

Cijfers heroverwegingen en bijgestelde schooladviezen

Meer informatie: [DUO open onderwijsdata](#)

Onderwijs in cijfers

In Onderwijsincijfers.nl publiceren het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Duo en CBS de belangrijkste cijfermatige informatie over het onderwijs in Nederland. In deze monitor is er gebruik gemaakt van:

Cijfers voortijdig schoolverlaters

Meer informatie: [Onderwijs in cijfers](#)

Overige literatuur

Fries Sociaal Planbureau (2017). *Steeds minder kinderen en jongeren in Fryslân*.

Geraadpleegd van: <https://www.friessociaalplanbureau.nl/nieuws/steeds-minder-kinderen-en-jongeren-frysl%C3%A2n>

Fries Sociaal Planbureau (2018). *Vier redenen waarom Friese jongeren lager zijn opgeleid*.

Geraadpleegd van:

https://www.friessociaalplanbureau.nl/sites/default/files/field_dldbl_file/vier_redenen_waarom_friese_jongeren_lager_zijn_opgeleid.pdf

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2016). *Kamerbrief over actieplan gelijke kansen in het onderwijs*. Geraadpleegd van:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/10/31/kamerbrief-over-actieplan-gelijke-kansen-in-het-onderwijs>

Mulder, L., & Meijnen, W. (2013). *Onderwijsachterstanden in de BOPO-periode 2009-2012*.

Geraadpleegd van: <https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2014/11/Reviewstudie-Onderwijsachterstanden.pdf>

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (2016). *De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2020*. Geraadpleegd van: <https://www.cdho.nl/assets/uploads/2016/08/ROA-tot-2020.pdf>

Rijksoverheid (2017). Regeerakkoord: *Vertrouwen in de toekomst*. Geraadpleegd van: <https://www.rijksoverheid.nl/regering/regeerakkoord-vertrouwen-in-de-toekomst/1.-investeren-voor-iedereen/1.3-onderwijs-en-onderzoek>

Rijksoverheid (2018). *Extra aandacht voor jongeren in een kwetsbare positie*. Geraadpleegd van: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vsv/extra-aandacht-voor-jongeren-in-een-kwetsbare-positie>

WRR. (2013). *Naar een lerende economie. Investeren in het verdienvermogen van Nederland*. Geraadpleegd van: <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2013/11/04/naar-een-lerende-economie>

Contact – voor meer informatie of vragen

Sibilla Hoekstra
Onderzoeker
shoekstra@friessociaalplanbureau.nl
06 114 935 28